

Kuiva allapanu säilitamine linnukasvatustes - mahesüsteemide väljakutsed

Väiksematel kliimaseadmeteta kanalatel on raskusi temperatuuri ja niiskuse reguleerimisega, mistõttu on raskem säilitada allapanu kvaliteeti. Vabapidamisel mahepõllumajanduslike kodulindude puhul võib lindude jalgade kantud niiskus põhjustada pidevat niiskuse lisandumist kanalasse.

Miks on kahjulik niiske allapanu?

- Linnud ei saa niiskel allapanul sibilida ega liivavanne võtta
- Bakterite hulk kasvab kiiresti, kui niiskus on üle 30%
- Allapanu kõrge niiskustase põhjustab ärritust ja jalalaba dermatiiti

Millist kasu toob allapanu niiskuse vähendamine?

- **Väheneb sulgede nokkimise oht**
  - Märg või must allapanu tekitab kanadele stressi
  - Allapanu eest hoolitsemine on kõige olulisem asi, mida on võimalik teha, et vähendada sulgede nokkimise ohtu (ebanormaalne äraspidine toidu hankimise käitumine)
- **Väheneb kahjustuste oht**
  - Liigne ammoniaak, mis eraldub niiskest allapanust võib põhjustada kanadel haigusi nagu jalapadjandi dermatiit, põlveõndla põletuslaigud ja rinnakumuhud
  - Niiske allapanu üksi võib kõiki neid olukordi põhjustada ja on nende peamiseks riskiteguriks
- **Väheneb haigestumisrisk**
  - Ammoniaagisisaldus, mis on üle 10 ppm (miljondikku) vähendab kanade vastupanuvõimet hingamisteede haigustele ja teeb nad vastuvõtlikumaks teiste infektsioonide suhtes
  - Koksiidide munad valmivad kiiremini niisketes tingimustes
  - Mikroelementide puudus (st biotiin) võivad samuti aidata kaasa jalapadjandi dermatiidi tekkele

Võimalused allapanu niiskuse vähendamiseks:

- **Allapanu sügavus ja tüüp**
  - On vaja säilitada piisavat allapanu sügavust, et soodustada lindude tolmuvarne ja väljaheidete hajutamist
  - Allapanu sügavusega 5-10 cm on lihtsam hooldada
  - Linnud võivad aidata allapanu osas – seda ringi liigutada ja pöörata.
  - Terade laiali viskamine suunab linde allapanus siblimaa
  - Linnud ei suuda liigutada paksu koorikukihti
  - Kasutada võib hekseldatud põhku (eelistatavalt mahepäritolu), kuid töötlemata puidulaastud on kõige parema imamisvõimega. Töötlemata puidulaastud on kasuks ka siis, kui sulgede nokkimine on tavapäraseks probleemiks.
  - Lisage allapanu korrapäraselt, märgadel perioodidel vähemalt mitu korda nädalas.
  - Selleks, et oleks lihtsam majandada, torkige allapanu sageli ka hangu või muu terava riistaga

- **Jooturite disain**
  - Hooldage jootureid, et hoida allapanu kuivana, samas linde mitte piirates
  - Liinjooturid (topsi või nipliga) on eelistatumad kui ümarad jooturid (vähem lekkimist)
  - Kontrollige jooturite lekkimist (1 tilk 15 sekundi jooksul = 0,4 liitrit vett päevas)

- **Sööda kvaliteet ja koostis**
  - Liiga palju rasva söödas või halva kvaliteediga sööt võib allapanu rasvaseks teha
  - Soola hulk söödas mõjutab ka veetarbimist – mõlemad võivad tulemuseks anda märjema allapanu
  - Veetarbimise jälgimine võib märku anda sööda puudustest

- **Kanala sisekliima**
  - Kondensatsioon on üks suurimatest üleliigse niiskuse allikatest
  - Kondensatsiooni vähendamiseks tuleb parandada õhuringlust
  - Kontrollida tuleb katuseharja olukorda, et vältida kondensvee tilkumist allapanule
  - Muldpõrandad võimaldavad niiskusel maapinnast üles tõusta või lasevad väljastpoolt tulevat vett sisse
  - Hea ventilatsioon tähendab mitte ainult seda, et lindudel on värske õhk, vaid ka seda, et kanalasse ei kogune niiskust

- **Väliskliima**
  - Mõjuga, mida väliskliima avaldab allapanu kvaliteedile, on keeruline toime tulla
  - Ennetav majandamine talvel on kriitilise tähtsusega - Kui allapanu temperatuur on 5 °C madalam kui õhutemperatuur, tekib ammoniaaki ja õhuniiskus on suurem
  - Välisalasid tuleb mõju vähendamiseks väljapääsuavade juures hooldada – pinnast võiks katta nt kummist mattide, puitplaatide või kividega, mudastele aladele võiks panna liiva, puiduhaket või põhku.

- **Loomkoormus**
  - Bakterid vajavad kasvamiseks lämmastikku (väljaheidet) ja süsinikku (allapanu)
  - Suurema loomkoormusega või kui allapanu kompostitakse või taaskasutatakse, suureneb bakterite hulk
  - Pakkuge lisaallapanu kaetud väliialal, julgustades linde õue minema, seeläbi väheneb surve siseruumide allapanule

Allikas: Factsheet „Maintaining dry litter. Challenges for organic system“, Soil Association, 2018